(NP-kovaa) Optimointia Deklaratiivisesti

Nuorten Tiedeakatemian Akatemiaklubi Jeremias Berg

26.1.2020

Kuka minä olen?

- Tietojenkäsittelytieteen tutkijatohtori.
  - Väittely, alkukesä 2018.
    - Helsingin Yliopisto.
  - Ulkomailla 2019.
  - Takaisin HY:lle 2020.
- Harrastan kiipeilyä ja frisbegolffia (lämpimällä säällä).

- Mitä on optimointi?
  - Miksi optimointi on tärkeää?
- Mitä tarkoittaa NP-kova?
  - Mitä haasteita NP-kovien optimointiongelmien ratkaisussa on?
- Miten ja miksi NP-kovia ongelmia ratkotaan deklaratiivisesti?
- Minkälaiset tutkimuskysymykset ovat keskeisiä?

- Mitä on optimointi?
  - Miksi optimointi on tärkeää?
- Mitä tarkoittaa NP-kova?
  - Mitä haasteita NP-kovien optimointiongelmien ratkaisussa on?
- Miten ja miksi NP-kovia ongelmia ratkotaan deklaratiivisesti?
- Minkälaiset tutkimuskysymykset ovat keskeisiä?

- Mitä on optimointi?
  - Miksi optimointi on tärkeää?
- Mitä tarkoittaa NP-kova?
  - Mitä haasteita NP-kovien optimointiongelmien ratkaisussa on?
- Miten ja miksi NP-kovia ongelmia ratkotaan deklaratiivisesti?
- Minkälaiset tutkimuskysymykset ovat keskeisiä?

- Mitä on optimointi?
  - Miksi optimointi on tärkeää?
- Mitä tarkoittaa NP-kova?
  - Mitä haasteita NP-kovien optimointiongelmien ratkaisussa on?
- Miten ja miksi NP-kovia ongelmia ratkotaan deklaratiivisesti?
- Minkälaiset tutkimuskysymykset ovat keskeisiä?

- Mitä on optimointi?
  - Miksi optimointi on tärkeää?
- Mitä tarkoittaa NP-kova?
  - Mitä haasteita NP-kovien optimointiongelmien ratkaisussa on?
- Miten ja miksi NP-kovia ongelmia ratkotaan deklaratiivisesti?
- Minkälaiset tutkimuskysymykset ovat keskeisiä?

Optimointiongelma

Löydä paras ratkaisu.

Optimointiongelma

Löydä lyhyin ratkaisu.

Optimointiongelma

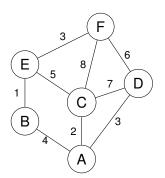
Löydä halvin ratkaisu.

Optimointiongelma

Löydä nopein ratkaisu.

Optimointiongelma

Löydä paras ratkaisu.

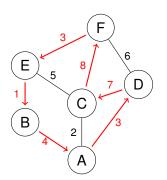

Kauppamatkustajan ongelma:

Löydä *lyhyin* reitti joka kiertää kaikki kaupungit.

Optimointiongelma

Löydä paras ratkaisu.

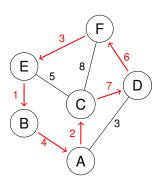
Kauppamatkustajan ongelma:

Löydä *lyhyin* reitti joka kiertää kaikki kaupungit.

Pituus: 26

Optimointiongelma

Löydä paras ratkaisu.

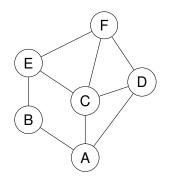
Kauppamatkustajan ongelma:

Löydä *lyhyin* reitti joka kiertää kaikki kaupungit.

Pituus: 23

Miksi tämä on vaikeaa?

 Mahdollisten reittien määrä kasvaa nopeasti.

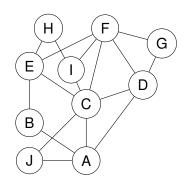

Paikkojen määrä: 6 Reittien määrä: 720

Kaikkien kokeileminen: 0.72s

Miksi tämä on vaikeaa?

 Mahdollisten reittien määrä kasvaa nopeasti.

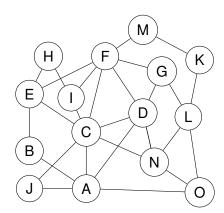

Paikkojen määrä: 10

Reittien määrä: ~ 3.6 miljoonaa Kaikkien kokeileminen: ~ 1h

Miksi tämä on vaikeaa?

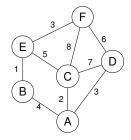
 Mahdollisten reittien määrä kasvaa nopeasti.

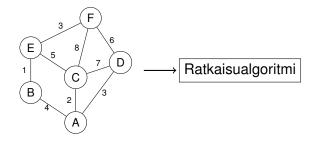
Paikkojen määrä: 15

Reittien määrä: > 1.3 biljoonaa

Kaikkien kokeileminen: $\sim$ 10 vuotta

Ongelma

Ongelma

Ongelma

Ratkaisu

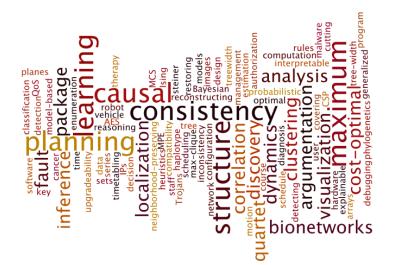

Optimointiongelmat ovat yleisiä

- Suunnitteluongelmat
  - Itseohjaavat autot
- Aikataulutus
  - Minimoi hyppytunnit lukujärjestyksessä
- Ohjelmistonkehitys
  - Löydä pienin mahdollinen selitys bugille
- Data Analyysi
  - Klusterointi
  - Visualisointi
- Koneoppiminen
  - Todennäköisin paikka kasvoille kuvassa
  - Paras suositus katsottavaksi elokuvaksi

Optimointiongelmat ovat yleisiä

Kuva: Ruben Martins

Optimointiongelmat ovat yleisiä

Mitä tarkoittaa NP-kovuus?

Ongelma on **NP**:ssä jos on olemassa epädeterministinen Turingin kone joka ratkaisee sen polynomisessa ajassa

Ongelma on **NP-kova** jos jokainen **NP**:ssä oleva ongelma redusoituu siihen polynomisessa ajassa.

Mitä tarkoittaa NP-kovuus?

NP-kovien optimointi ongelmien ratkaisussa valitaan **laadun** ja **nopeuden** välillä

Mitä tarkoittaa NP-kovuus?

NP-kovien optimointi ongelmien ratkaisussa valitaan **laadun** ja **nopeuden** välillä

Nopeus:

• Niin hyvä ratkaisu kun mahdollista rajatussa ajassa.

Laatu

• Paras mahdollinen ratkaisu kunhan käytössä on tarpeeksi aikaa.

Nopeus

Laatu

Nopeus

Laatu

Approximaatio

- Nopeita
- Matemaattinen laatutakuu saaduille ratkaisulle.

Nopeus

Laatu

Approximaatio

- Nopeita
- Matemaattinen laatutakuu saaduille ratkaisulle.

Paikallishaku

- Vieläkin nopeampia
- Ei laatutakuita ratkaisuille.

Nopeus

Approximaatio

- Nopeita
- Matemaattinen laatutakuu saaduille ratkaisulle.

Paikallishaku

- Vieläkin nopeampia
- Ei laatutakuita ratkaisuille.

Laatu

Ongelmaspecifinen ratkaisualgoritmi

- Paras mahdollinen ratkaisu (hitaammin)
- Eri algoritmi jokaiselle ongelmalle

Nopeus

Approximaatio

- Nopeita
- Matemaattinen laatutakuu saaduille ratkaisulle

Paikallishaku

- Vieläkin nopeampia
- Fi laatutakuita ratkaisuille.

Laatu

Ongelmaspecifinen ratkaisualgoritmi

- Paras mahdollinen ratkaisu (hitaammin)
- Eri algoritmi jokaiselle ongelmalle

Deklaratiivinen ratkaisutapa

- Mallinnetaan ongelma matemaattisina rajoitteina.
- Ratkaistaan rajoitejoukko.

Deklaratiivinen tapa ratkoa optimointiongelmia

Mitä on rajoite?

$$x \lor y \lor z$$

$$(x \vee \neg y) \wedge z$$

$$(x \wedge y) \rightarrow z$$

Mitä on rajoite?

$$x \lor y \lor z$$

$$(x \vee \neg y) \wedge z$$

$$(x \wedge y) \rightarrow z$$

Mitä on rajoite?

$$x \vee y \vee z$$

$$(x \vee \neg y) \wedge z$$

$$(x \wedge y) \rightarrow z$$

x tai y tai z on tosi

joko x on tosi tai y on epätosi ja z on tosi

Mitä on rajoite?

$$x \lor y \lor z$$

$$(x \vee \neg y) \wedge z$$

$$(x \wedge y) \rightarrow z$$

x tai y tai z on tosi

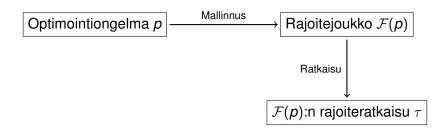
joko x on tosi tai y on epätosi ja z on tosi

jos x ja y ovat tosia niin z on tosi

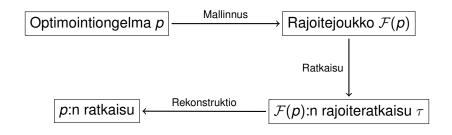
Optimointiongelma p

- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

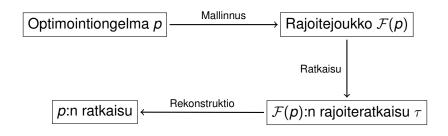
- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

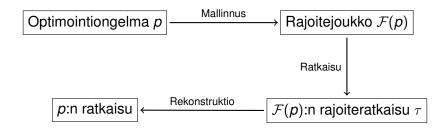
- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin.
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaitaa
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

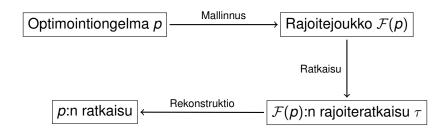
- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

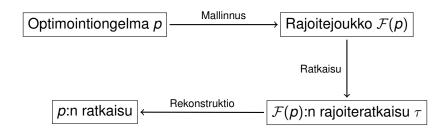
- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

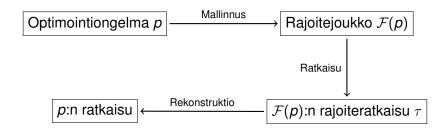
- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

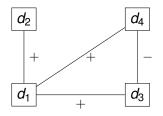

- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

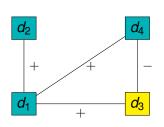
- Yleistä, samat rajoitealgoritmit moniin eri ongelmiin
- Joustavaa, rajoitemallit ovat helposti muokattavissa
- Tehokasta, rajoitealgritmit ovat tehokkaita
- Helppoa (ainakin helpompaa), mallin kehittäminen helpompaa kuin algoritmin

Esimerkkiongelma

- Klusteroi (ryvästä) joukko dataa:
  - Samanlaiset pisteet → samaan klusteriin
  - Erilaiset pisteet → eri klusteriin
- bioinformatiikka, informaatiotiede, data analyysi . . .

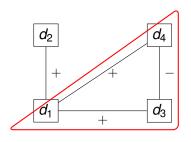
Esimerkkiongelma

Klusteri 1 Klusteri 2 Klusteri 3 Klusteri 4

- Klusteroi (ryvästä) joukko dataa:
  - Samanlaiset pisteet → samaan klusteriin
  - Erilaiset pisteet → eri klusteriin
- bioinformatiikka, informaatiotiede, data analyysi . . .

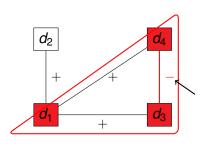
Esimerkkiongelma

Klusteri 1 Klusteri 2 Klusteri 3 Klusteri 4

- Klusteroi (ryvästä) joukko dataa:
  - Samanlaiset pisteet → samaan klusteriin
  - Erilaiset pisteet → eri klusteriin
- bioinformatiikka, informaatiotiede, data analyysi . . .

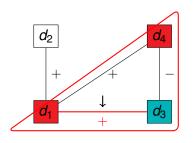
Esimerkkiongelma

Klusteri 1 Klusteri 2 Klusteri 3 Klusteri 4

- Klusteroi (ryvästä) joukko dataa:
  - Samanlaiset pisteet → samaan klusteriin
  - Erilaiset pisteet → eri klusteriin
- bioinformatiikka, informaatiotiede, data analyysi . . .

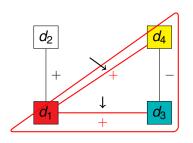
Esimerkkiongelma

Klusteri 1 Klusteri 2 Klusteri 3 Klusteri 4

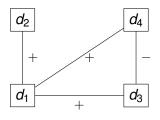
- Klusteroi (ryvästä) joukko dataa:
  - Samanlaiset pisteet → samaan klusteriin
  - Erilaiset pisteet → eri klusteriin
- bioinformatiikka, informaatiotiede, data analyysi . . .

Esimerkkiongelma

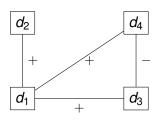

Klusteri 1 Klusteri 2 Klusteri 3 Klusteri 4

- Klusteroi (ryvästä) joukko dataa:
  - Samanlaiset pisteet → samaan klusteriin
  - Erilaiset pisteet → eri klusteriin
- bioinformatiikka, informaatiotiede, data analyysi . . .

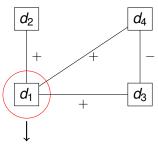

Rajoitepohjainen ratkaisu:

Rajoitepohjainen ratkaisu:

1) Mallinna

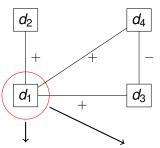

Rajoitepohjainen ratkaisu:

1) Mallinna

Muuttujat:

$$s_1^1, \dots, s_1^4$$

 s_1^1 =tosi
jos d_1 laitetaan
klusteriin 1

Rajoitepohjainen ratkaisu:

1) Mallinna

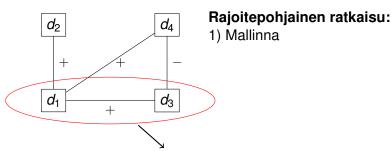
Muuttujat:

$$s_1^1, \dots, s_1^4$$

 $s_1^1 = \text{tosi}$
jos d_1 laitetaan
klusteriin 1

Rajoitteet:

Kovat: d₁ täsmälleen yhteen klusteriin.

$$(s_1^1 \lor s_1^2 \lor s_1^3 \lor s_1^4) \land \bigwedge_{i \neq j} \lnot (s_1^i \land s_1^j)$$

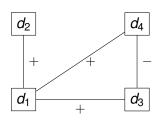
Muuttujat:

$$s_1^1, \dots, s_1^4$$

 $s_1^1 = \text{tosi}$
jos d_1 laitetaan
klusteriin 1

Rajoitteet:

Pehmeät: suosi d_1 ja d_3 samaan klusteriin.

$$\bigvee_{k=1}^4 (s_1^k \wedge s_3^k)$$

Rajoitepohjainen ratkaisu:

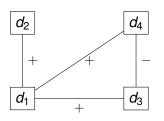
1) Mallinna

Rajoitejoukko:

$$(s_{1}^{1} \vee s_{1}^{2} \vee s_{1}^{3} \vee s_{1}^{4}) \wedge \bigwedge_{i \neq j} \neg (s_{1}^{i} \wedge s_{1}^{i}) \wedge (s_{2}^{1} \vee s_{2}^{2} \vee s_{2}^{3} \vee s_{2}^{4}) \wedge \bigwedge_{i \neq j} \neg (s_{2}^{i} \wedge s_{2}^{i}) \wedge \dots$$

$$\bigvee_{k=1}^{4} (s_{1}^{k} \wedge s_{3}^{k}) \wedge \bigvee_{k=1}^{4} (s_{1}^{k} \wedge s_{4}^{k}) \wedge \bigvee_{k=1}^{4} (s_{1}^{k} \wedge s_{2}^{k}) \wedge \bigwedge_{k=1}^{4} \neg (s_{3}^{k} \wedge s_{4}^{k}) \wedge \dots$$

:

Rajoitepohjainen ratkaisu:

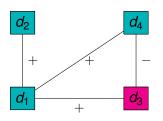
- 1) Mallinna
- 2) Ratkaise

Rajoitejoukko:

$$(s_1^1 \lor s_1^2 \lor s_1^3 \lor s_1^4 \lor s_1^4) \land \bigwedge_{i \neq j} \neg (s_1^i \land s_1^j) \land (s_2^1 \lor s_2^2 \lor s_2^3 \lor s_2^4 \lor s_2^4) \land \bigwedge_{i \neq j} \neg (s_2^i \land s_2^j) \land \dots$$

$$\bigvee_{k=1}^{4} (s_1^k \wedge s_3^k) \wedge \bigvee_{k=1}^{4} (s_1^k \wedge s_4^k) \wedge \bigvee_{k=1}^{4} (s_1^k \wedge s_2^k) \wedge \bigwedge_{k=1}^{4} \neg (s_3^k \wedge s_4^k) \wedge \dots$$

:

Rajoitepohjainen ratkaisu:

- 1) Mallinna
- 2) Ratkaise
- 3) Rekonstruktio

Rajoitejoukko:

$$(s_1^1 \lor s_1^2 \lor s_1^3 \lor s_1^4 \lor s_1^4) \land \bigwedge_{i \neq j} \neg (s_1^i \land s_1^j) \land (s_2^1 \lor s_2^2 \lor s_2^3 \lor s_2^4 \lor s_2^4) \land \bigwedge_{i \neq j} \neg (s_2^i \land s_2^j) \land \dots$$

$$\bigvee_{k=1}^{4} (s_1^k \wedge s_3^k) \wedge \bigvee_{k=1}^{4} (s_1^k \wedge s_4^k) \wedge \bigvee_{k=1}^{4} (s_1^k \wedge s_2^k) \wedge \bigwedge_{k=1}^{4} \neg (s_3^k \wedge s_4^k) \wedge \dots$$

:

Keskeiset Kysymykset

Rajoitealgoritmien Kehitys

- Mikä rajoitekieli kannattaa valita?
- Miten saadaan rajoitealgoritmit tarpeeksi nopeiksi?
- Miten tehdään työkaluista helppokäyttöisiä?

Rajoitealgoritmien Sovellus

- Minkälaisiin ongelmiin deklaratiivista lähestymistapaa kannattaa soveltaa?
- Miten eri ongelmia kannattaa mallintaa rajoitteiksi?

Keskeiset Kysymykset

Rajoitealgoritmien Kehitys

- Mikä rajoitekieli kannattaa valita?
- Miten saadaan rajoitealgoritmit tarpeeksi nopeiksi?
- Miten tehdään työkaluista helppokäyttöisiä?

Rajoitealgoritmien Sovellus

- Minkälaisiin ongelmiin deklaratiivista lähestymistapaa kannattaa soveltaa?
- Miten eri ongelmia kannattaa mallintaa rajoitteiksi?

Keskeiset Kysymykset

Rajoitealgoritmien Kehitys

- Mikä rajoitekieli kannattaa valita?
- Miten saadaan rajoitealgoritmit tarpeeksi nopeiksi?
- Miten tehdään työkaluista helppokäyttöisiä?

Rajoitealgoritmien Sovellus

- Minkälaisiin ongelmiin deklaratiivista lähestymistapaa kannattaa soveltaa?
- Miten eri ongelmia kannattaa mallintaa rajoitteiksi?

Yhteenveto

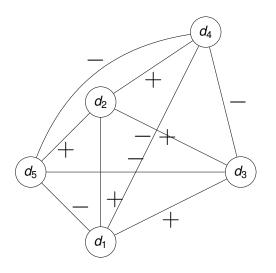
Deklaratiivinen Optimointi

- Mallinna ratkaistava ongelma rajoitteina.
- Ratkaise rajoitemalli.

- Rajoitemallin kehittäminen helpompaa kuin ratkaisualgoritmin.
- Tehokasta.
- Helposti muokattavissa eri ongelmille.

Kiitos!

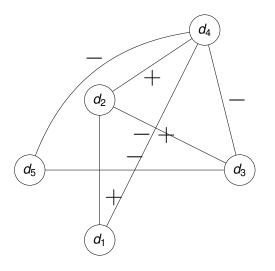
Kun data on harvaa

Pidä p * 100% kaarista

$$p = 1.0$$

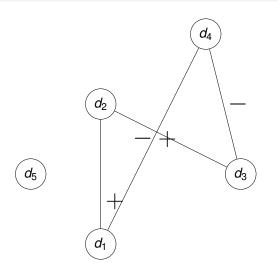
Kun data on harvaa

Pidä p * 100% kaarista

$$p = 0.7$$

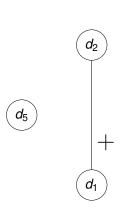
Kun data on harvaa

Pidä p * 100% kaarista

$$\mathbf{p} = 0.4$$

Kun data on harvaa

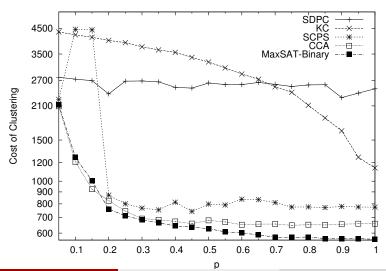
Pidä p * 100% kaarista

$$p = 0.1$$

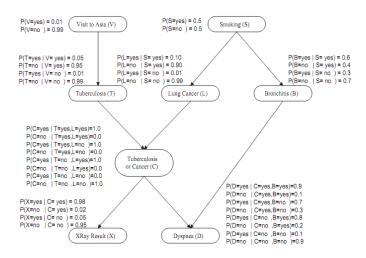

Kokeet harvalla datalla

Tulokset

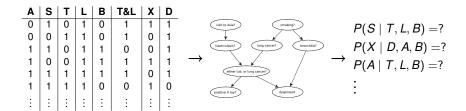
Esimerkkiongelma 2: Bayesverkko

Rajoitetun puuleveyden Bayesverkkojen rakenteen oppiminen

Bounded Treewidth Bayesian Network Structure Learning (BTBNSL)

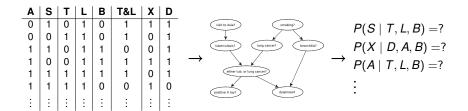
- Struktuurioppiminen: selitä dataa verkolla.
- Käytä sitä uusien todennäköisyyksien päättelemiseen.
  - Molemmat ongelmat ovat NP-kovia.
- BTBNSL: Opi verkko jonka yli on tehokasta päätellä:

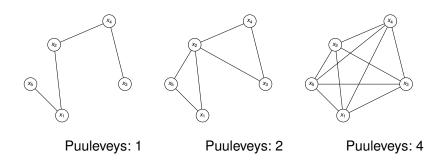
Rajoitetun puuleveyden Bayesverkkojen rakenteen oppiminen

Bounded Treewidth Bayesian Network Structure Learning (BTBNSL)

- Struktuurioppiminen: selitä dataa verkolla.
- Käytä sitä uusien todennäköisyyksien päättelemiseen.
  - Molemmat ongelmat ovat NP-kovia.
- BTBNSL: Opi verkko jonka yli on tehokasta päätellä.

Puuleveys

- Puuleveys mittaa, kuinka lähellä verkko on puuta.
- Bayesilainen päättely on tehokasta, jos verkolla on rajoitettu puuleveys.

BTBNSL

Tuloksia

